

การุณยฆาต:

ข้อเท็จจริงและทางออกในทัศนะทางพระพุทธศาสนา

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ. ดร.

อธิการบดี มจร

ความนำ

คำว่า “การุณยฆาต” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Euthanasia” แปลว่า การฆ่าด้วยความสงสาร(Mercy Killing) มี ๒ ลักษณะคือ

ลักษณะที่ ๑ Active Euthanasia การุณยฆาตแบบที่ไปทำอะไรบางอย่างกับร่างกายของผู้ป่วย โดยที่ทั้งญาติของผู้ป่วยและแพทย์ผู้รักษาเห็นพ้องต้องกันที่จะให้ผู้ป่วยตายไปเพื่อให้พ้นจากการทรมานหรือพ้นจากสภาพที่ไร้ศักดิ์ศรี(ในสายตาของคนทั่วไป) เช่น มีการใส่สายยางเครื่องช่วยหายใจอยู่แล้ว ไปทำการถอดสายยางออก

ลักษณะที่ ๒ Passive Euthanasia การุณยฆาตแบบที่ไม่ได้ทำอะไรกับร่างกายของผู้ป่วย เช่น ให้อุบัติการรักษาหรือปฏิเสธการรักษา โดยที่ญาติหรือนายแพทย์ปฏิเสธที่จะให้มีการรักษาผู้ป่วย ด้วยเห็นว่าเป็นการทรมานผู้ป่วยหรือทำให้ผู้ป่วยอยู่ในสภาพไร้ศักดิ์ศรี ควรที่จะปล่อยให้ผู้ป่วยตายไปอย่างสงบตามธรรมชาติ

ในทัศนะของโลกตะวันตก การุณยฆาตทั้ง ๒ ลักษณะล้วนเป็นประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไป บางคนเห็นว่าไม่เป็นความผิด เป็นความเหมาะสมแล้ว บางคนเห็นว่ามีความผิด ไม่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิดและมุมมองของแต่ละบุคคล

ตามหลักพระพุทธศาสนา การุณยฆาตลักษณะที่ ๑ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ถือเป็น การล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาต(ปาณาติปาตา เวรมณีสิกขาบท) กล่าวโดยความก็คือผิดศีล แต่จะผิดกรรมข้อ “เมตตากุณฺหา” ด้วยหรือไม่นั้น เป็นประเด็นที่จะอภิปรายกันต่อไป ส่วนการุณยฆาตลักษณะที่ ๒ ไม่ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดศีลข้อปาณาติบาตถึงขั้นทำให้ศีลขาด เพียงแต่ทำให้ศีลทะลุเท่านั้น กล่าวโดยใจความก็คือไม่ผิดศีลข้อนี้ถึงขั้นทำให้ศีลขาด เพราะขาดองค์ประกอบข้อที่ว่าด้วย “พยายามฆ่า” แต่จะผิดกรรมข้อ “เมตตากุณฺหา” หรือไม่นั้นเป็นประเด็นที่จะต้องอภิปรายกันต่อไป

ดังนั้น ประเด็นที่พูดกันมากในสังคมไทย (ที่ส่วนมากคนนับถือพระพุทธศาสนา) ก็คือการรณขมาตลักษณะที่ ๑ โดยเฉพาะในวงการแพทย์ สันนิษฐานว่านายแพทย์หลายท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ต่างไม่สบายใจ และถามกันมากกว่า ตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้ว ประเด็นนี้มีทางออกพอที่จะยอมรับได้หรือไม่ เมื่ออยู่ในภาวะจำยอมที่จะต้องทำการรณขมาตอะไรคือจุดกึ่งกลางที่จะยอมรับได้ ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นการล่วงละเมิดศีลธรรม ? ผู้เขียนจะนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรณขมาตและทางออกดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ เรื่องสมัยพุทธกาล

เรื่องที่ ๑ พรรณนาคุณความตายด้วยความสงสาร

ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พรรณนาคุณแห่งความตายให้ท่านฟังด้วยความสงสารว่า “ท่านมีศีล ทำกุศลไว้แล้ว เมื่อตายก็จะไปกล่าวทำไม ธรรมดาว่าสวรรค์ของผู้มีศีล ติดอยู่ที่เพียงความตายเท่านั้น ท่านที่อาพาธนั้นจึง(อดอาหาร)ถึงแก่ภรรณภาพ ภิกษุเหล่านั้นเกิดความกังวลใจว่า “พวกเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ” จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิก”

เรื่องที่ ๒ ภิกษุทูปคอกของภิกษุเนื้อติดคอกขณะฉันอาหาร

ภิกษุรูปหนึ่งฉันอาหาร เนื้อติดที่คอก ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงทูปที่คอก เนื้อหลุดออกมาพร้อมกับโลหิต ท่านถึงแก่ภรรณภาพ ภิกษุรูปที่ทูปเกิดความกังวลใจ จึงไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสถามว่า “เธอคิดอย่างไร ?” ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ประสงค์จะให้ตาย” พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิก”

เรื่องที่ ๓ ภิกษุบอกเพชฌฆาตให้รีบประหารนักโทษ

ภิกษุรูปหนึ่งไปที่ตะแลงแกง บอกนายเพชฌฆาตว่า “ท่านอย่าทรมานนักโทษคนนี้เลย จงประหารชีวิตด้วยการฟันครั้งเดียว” เพชฌฆาตรับคำแล้ว ประหารชีวิตด้วยการฟันครั้งเดียว ภิกษุนั้นเกิดความกังวลใจจึงไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิก”

เรื่องที่ ๔ ภิกษุณิบอกวิธีทำให้คนมือเท้าด้วนตาย

พวกหมู่ญาติช่วยกันดูแลบรุษมือเท้าด้วน ประสงค์จะให้ตาย(เพราะความลำบากหรือสงสาร ?) ภิกษุณิรูปหนึ่งมาบอกวิธีทำให้เขาตายโดยให้ดื่มยาของโลณโสวีระกะ เขาตายเพราะ

คัมภีร์นั้น ภิกษุณีนั่นกังวลใจจึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนั่นต้องอาบัติปาราชิก”

ตอนที่ ๒ ความสัมพันธ์ระหว่าง “อาบัติ หรือผิดศีล, ล่วงละเมิดศีล” กับ “บาป”

๒.๑ ศีลหรือวินัยของบรรพชิต(ภิกษุ-ภิกษุณี)

ศีลหรือวินัยของบรรพชิตบางข้อสัมพันธ์กับบาป เมื่อผิดศีลถือเป็นการต้องอาบัติด้วย ถือว่าเป็นบาปด้วย อาบัติประเภทนี้เรียกว่า “โลกวัชชะ” แปลว่า โทษสำหรับชาวโลก หมายถึงการล่วงละเมิดศีลหรือวินัยด้วยอกุศลเจตนา เป็นบรรพชิตล่วงละเมิดก็ผิด ลาลึกษาไปเป็นคฤหัสถ์ ล่วงละเมิดก็ผิด เช่น ฆ่าสัตว์ พุคเทจ ลักทรัพย์

ศีลหรือวินัยบางข้อไม่สัมพันธ์กับบาป เมื่อผิดศีลถือเป็นการต้องอาบัติอย่างเดียว ไม่ถือเป็นบาป อาบัติประเภทนี้เรียกว่า “ปณัตติวัชชะ” แปลว่า โทษตามบทบัญญัติ หมายถึงการล่วงละเมิดศีลหรือวินัยเพราะเหตุปัจจัยบางอย่าง ศีลประเภทนี้ เมื่อเป็นบรรพชิตเท่านั้นทำการล่วงละเมิดจึงถือว่าเป็นอาบัติ ลาลึกษาไปเป็นคฤหัสถ์ทำการลงไปไม่เป็นอาบัติหรือไม่ผิด เช่น ขุดดิน ตัดต้นไม้ไปหญ้าเขียวสด ฉันทอาหารในเวลวิกาล เล่นน้ำในแม่น้ำ¹

๒.๒ ศีลของคฤหัสถ์

ศีลของคฤหัสถ์ ตั้งแต่ข้อ ๑ (ปาณาติบาตา เวรมณีสิกขาบท) ไปจนถึงข้อ ๕ (สุราเมรยมัชชปมาทัญจนา เวรมณีสิกขาบท) มีความสัมพันธ์กับบาปทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพราะ

¹ ประเด็นนี้ ผู้เขียนตีความจากเนื้อหาในคัมภีร์ซึ่งมีดังต่อไปนี้ “คำว่า วัชชะ ในคำว่าโลกวัชชะและปณัตติวัชชะ” นั้น แปลว่า โทษ ความผิด-วาทษณฺติ ตมิตฺติ วุชฺชํ วท วจน, โฉย วุชฺชกิริโก ตฺยาทิสฺสุ โทเส- โลกวัชชะ แปลว่า โทษทางโลก ความผิดแก่ชาวโลก หมายถึง อกุศลกรรมบถ ทางที่นำไปสู่ความชั่ว สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะนั้น ไม่ว่าจะ เป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เมื่อล่วงละเมิดแล้วย่อมมีความผิดทั้งสิ้น เพราะเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมทั่วไป เกิดจากจิตที่เป็นอกุศล เช่น การพุคเทจ การดื่มสุราและเมรัย การทำลายชีวิต พระชินาสพทั้งหลายย่อมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ ปณัตติวัชชะ แปลว่า โทษทางพระบัญญัติ ความผิดตามพระบัญญัติ สิกขาบทที่เป็นปณัตติวัชชะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ปรับโทษแก่สงฆ์ผู้ล่วงละเมิด ไม่ปรับโทษแก่คฤหัสถ์ เช่น การฉันทอาหารในเวลวิกาล การพรากกุตคาม(ตัดต้นไม้ไปหญ้าเขียวสด) การเล่นน้ำ ปรับโทษแก่ภิกษุเท่านั้น แต่ไม่ปรับโทษแก่คฤหัสถ์ พระชินาสพเมื่อไม่รู้อาจล่วงละเมิดสิกขาบทที่เป็นปณัตติวัชชะได้”

เมื่อใดก็ตามที่มีการล่วงละเมิด ย่อมเป็นการล่วงละเมิดด้วยอกุศลเจตนาทั้งนั้น ฉะนั้น เมื่อมีการล่วงละเมิดถือเป็นการผิดศีลด้วย เป็นบาปด้วย

ศีลของกฤหัสถ์(ในหมวดศีล ๘)ตั้งแต่ข้อ ๖(วิกาลโภชนา เวรมณีสิกขาบท-ข้อว่าด้วยการงดเว้นจากการรับประทานของขบเคี้ยวในเวลาตั้งแต่เที่ยงวันไปจนถึงอรุณขึ้นวันใหม่)ถึงข้อ ๘(อุจจาसनมหาสนา เวรมณีสิกขาบท-ข้อว่าด้วยการงดเว้นจากการนั่งและนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่) ไม่มีความสัมพันธ์กับบาป เมื่อมีการล่วงละเมิดถือเป็นการผิดศีลอย่างเดียว ไม่เป็นบาป เพราะไม่ได้ล่วงละเมิดด้วยอกุศลเจตนา

ตอนที่ ๓ เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม

ในธรรมเนียมสงฆ์ การผิดศีลย่อมถูกปรับโทษคือต้องอาบัติ และการต้องอาบัติไม่ว่าจะเป็นอาบัติชนิดที่มีบาปติดมาด้วยหรือไม่มีบาปติดมาด้วย ถือว่าไม่ดีทั้งนั้น ไม่ว่าจะมองมุมไหน เพราะตัวเองพิจารณาได้แล้วก็ตำหนิตัวเองได้ คนอื่นรู้เข้าก็ตำหนิได้

ในสังคมกฤหัสถ์ การผิดศีลโดยเฉพาะระดับนิจศีล(ศีล ๕) ล้วนมีบาปติดมาด้วยทั้งนั้น และบาปที่ติดมานั้นก็มีหลายระดับ จะกล่าวเฉพาะข้อปาณาติบาต มีเกณฑ์ตัดสินความผิดขั้นศีลขาดไว้คือ (๑)สัตว์มีชีวิต (๒)รู้ว่าเป็นสัตว์มีชีวิต (๓)มีจิตคิดจะฆ่า (๔)มีความพยายามฆ่า (๕) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น เมื่อครบทั้ง ๕ องค์ประกอบนี้ถือว่าผิดศีลหรือศีลขาด

ส่วนประเด็นเรื่องเป็นบาปนั้น ท่านแสดงความมากมายของบาปไว้ดังนี้

๓.๑ สัตว์ไม่มีคุณ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็นต้น

บาปน้อย เพราะฆ่าสัตว์เล็ก บาปมาก เพราะฆ่าสัตว์ใหญ่

² ประเด็นนี้ ข้อมูลจากคำรามิวว่า “บรรดาสัตว์มีชีวิตผู้เว้นจากคุณ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็นต้น ปาณาติบาตซึ่งว่ามีโทษน้อย ในเพราะสัตว์เล็ก ชื่อว่ามีโทษมาก ในเพราะสัตว์ใหญ่ เพราะเหตุไร ? เพราะประโยชน์ใหญ่(ประโยชน์=ความพยายาม การลงมือทำการ-ผู้เขียน) แม้เมื่อมีประโยชน์เสมอกัน ก็ชื่อว่ามีโทษมาก เพราะวัตถุใหญ่ บรรดาสัตว์มีคุณมีมนุษย์เป็นต้น ปาณาติบาตซึ่งว่ามีโทษน้อย ในเพราะสัตว์มีคุณน้อย ชื่อว่ามีโทษมาก ในเพราะสัตว์มีคุณมาก ก็เมื่อมีสรีระและคุณเสมอกัน ก็ชื่อว่ามีโทษน้อย เพราะกิเลสและความพยายามอ่อน ชื่อว่ามีโทษมากเพราะกิเลสและความพยายามแรงกล้า... ฟังทราบความที่ปาณาติบาตนั้นชื่อว่ามีโทษมาก เพราะปัจจัยทั้งหลายมีความที่ประโยชน์และวัตถุใหญ่เป็นต้น เหตุที่เจตนาซึ่งเกิดเพราะปัจจัยเหล่านั้นมีกำลัง... แม้เมื่อประโยชน์จะมีเสมอกันในเพราะสัตว์เล็กก็ดี ในเพราะสัตว์ใหญ่ก็ดี ในกาลบางครั้งเจตนาของผู้ฆ่าสัตว์ใหญ่ ย่อมเกิดขึ้นแรงกล้า เพราะฉะนั้น วัตถุจึงชื่อว่าใหญ่”

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๒ พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๕-๕๖.

บาปน้อย เพราะฆ่าด้วยกุศลเจตนาและความพยายามอ่อน

บาปมาก เพราะฆ่าด้วยกุศลเจตนาและความพยายามแรงกล้า

๓.๒ สัตว์มีคุณ มีมนุษยเป็นต้น

บาปน้อย เพราะฆ่าสัตว์มีคุณน้อย บาปมาก เพราะฆ่าสัตว์มีคุณมาก

บาปน้อย เพราะฆ่าด้วยกุศลเจตนาและความพยายามอ่อน

บาปมาก เพราะฆ่าด้วยกุศลเจตนาและความพยายามแรงกล้า

ตอนที่ ๔ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ “การุณยฆาต” สำหรับแพทย์และญาติยุคปัจจุบัน

๔.๑ แนวปฏิบัติบนฐานทฤษฎี “กรณีธรรม” กับ “ประโยชน์นิยม”

หลักการของกรณีธรรม(Deontology)ก็คือว่า ในการทำกิจกรรมใดๆ หรือการแสดงพฤติกรรมใดๆ ด้วยวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายถูกต้องจึงจะมีประโยชน์มหาศาลแก่คนทั่วไป ข้อที่ต้องคำนึงก็คือ ต้องไม่ผิดกฎที่กำหนดไว้และถือปฏิบัติอยู่ในสังคมนั้น ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ หรือประเพณีนิยมอื่นๆ ใด โดยไม่ไม่ต้องสนใจว่าจะบรรลุหรือไม่บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่น แม้จะปรากฏชัดเจนว่า “การทำตามกฎทุกตัวอักษรทุกข้อความ จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการไปสู่เป้าหมาย” นักกรณีธรรมก็ยังยืนยันที่จะรักษากฎเอาไว้มากกว่าการบรรลุเป้าหมาย จะยึดมั่นเสมอว่า “วิธีการสำคัญกว่าเป้าหมาย”

ส่วนหลักของประโยชน์นิยม(Utilitarianism)มีลักษณะตรงกันข้าม ก็คือ จะยึดเอาเป้าหมายเป็นใหญ่ ถ้าเห็นว่าการกระทำใดๆ มีเป้าหมายดีงามเป็นประโยชน์มหาศาลแก่คนทั่วไป เมื่อปรากฏชัดเจนว่า “การทำตามกฎทุกตัวอักษรหรือทุกข้อความเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมาย ถ้ายกเว้นไม่ปฏิบัติตามกฎบางข้อ(ทำผิดกฎบางข้อ) จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้” นักประโยชน์นิยมจะยึดเป้าหมายเป็นหลัก แม้ว่าจะละเมิดกฎบางข้อก็ตาม

กลับมาประเด็นเรื่องการุณยฆาต ในเบื้องต้น ญาติของผู้ป่วย ถ้าประสงค์จะทำการุณยฆาตจริงๆ และแพทย์ก็พร้อมที่จะทำ ให้ ทั้ง ๒ ฝ่ายควรตั้งธงหรือเจตนาเอาไว้ว่า “ต้องรักษาเอาไว้ให้ได้ทั้งกรณีธรรมและประโยชน์นิยม” ทุกคนต้องตั้งเจตนาโดยให้น้ำหนักทั้ง ๒ ทฤษฎีอย่างนี้ จะให้น้ำหนักส่วนใดส่วนหนึ่งมากกว่ากันไม่ได้ ถ้าให้น้ำหนักกรณีธรรมมากกว่า ก็ไม่สมประสงค์ ถ้าให้น้ำหนักประโยชน์นิยมมากกว่า หลักศีลธรรมก็ถูกย่ำยีเสียหาย

ถามว่า “ในทางปฏิบัติ สามารถรักษาทฤษฎีทั้ง ๒ นี้ไว้ได้ในขณะเดียวกันหรือไม่?”

คำตอบคือ เป็นเรื่องยากมาก หรือจะบอกว่าไม่มีทางเลยก็ได้

ถามว่า “เมื่อเป็นเรื่องยากมากที่จะรักษาทฤษฎีทั้ง ๒ เอาไว้ได้ในขณะเดียวกัน เพราะเหตุไรจึงต้องตั้งเจตนาไว้แบบนี้?” เหตุผลมีอยู่ ๒ ประการ

ประการที่ ๑ การตั้งเจตนาที่จะรักษาไว้ให้ได้ทั้ง ๒ หลัก(กรณีธรรมกับประโยชน์นิยม) นี้ มีผลทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทั้งหมดไม่ถูกแรงต้านจากปัจจัยภายนอกเช่นกระแสสังคม พร้อมกันนั้น ความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติการก็อาจจะผ่อนคลายที่ไม่ต้องไปยึดที่สูตรโต่งด้านใดด้านหนึ่ง

ประการที่ ๒ เจตนาตัวอย่างนี้จะเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดผลดี ๒ ลักษณะ คือ (๑) ทั้งญาติของผู้ป่วยและแพทย์ผู้ทำการุณยฆาตจะรู้สึกสบายใจมากกว่า จะไม่รู้สึกผิดมากเท่าไรนัก ด้วยเหตุที่ได้มีความพยายามแล้วที่จะรักษาหลักการทั้ง ๒ เอาไว้ (๒) ระดับความเข้มข้นของการคิดศิลปบำบัดบาดและบาปจะน้อยกว่า ประเด็นนี้เราพอจะเทียบเคียงได้กับกรณีการพิพากษาตัดสินคดีความของศาล บางคดีเราจะเห็นว่าศาลได้ลดหย่อนผ่อนโทษให้แก่ผู้ทำผิด ด้วยเหตุผลว่า ทำผิดเพราะมีเจตนาดี เพราะประมาทเลินเล่อ เพราะเหตุสุดวิสัยบางประการ

๔.๒ แนวปฏิบัติบนฐาน “ศีล” กับ “ธรรม”

ศีล ๕ มาคู่กับธรรม ๕ เรียกว่า เบญจศีล-เบญจธรรม โดย(๑)ปาณาติบาตคู่กับเมตตาและกรุณา (๒)อทินนาทานคู่กับสัมมาอาชีพะหรือทาน (๓)กาเมศุมิจฉาจารคู่กับกามสังวร (๔)มุสาวาทคู่กับสัจจะ (๕)สุราเมรัยคู่กับสติสัมปชัญญะ

กล่าวเฉพาะคู่ที่ ๑ ในแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการุณยฆาต ต้องถามตัวเองก่อนว่า “เราเมตตากรุณาจริงหรือไม่?” ทั้งญาติและแพทย์ต้องถามตัวเองและตอบตัวเองให้ชัดว่า แท้จริงแล้ว เราฆ่าเพราะเมตตากรุณาจริงหรือไม่ ถ้าจริงแล้วก็สบายใจได้ อย่างนี้แม้จะผิดศีลแต่เป็นบาปน้อย เพราะต้องเข้าใจให้ถูกต้องเสียก่อนว่า “ธรรม” เป็นฐานของศีล พระพุทธเจ้าแสดงธรรมก่อนบัญญัติศีล คนไม่มีธรรมย่อมรักษาศีลไว้ไม่ได้

ประเด็นการุณยฆาตนี้ ถ้ามั่นใจว่าเรามีเมตตากรุณาจริง ไม่มีเรื่องอื่นแอบแฝงเลย ก็ควรตัดความกังวลทั้งหมดออกไปได้

๔.๓ แนวปฏิบัติโดยใช้เกณฑ์วินิจัยกรรมดี-กรรมชั่ว

ก. เกณฑ์หลัก

๑. ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดย

-พิจารณาว่าเป็นการทำลงไปด้วยเจตนาที่เกิดจากอโลภะ(ไม่โลภ) อโทสะ(ไม่โกรธ) อโมหะ(ไม่หลง) ไม่ได้เป็นการทำลงไปด้วยเจตนาที่เกิดจากโลภะ(โลภ) โทสะ(โกรธ) โมหะ(หลง)

-พิจารณาตามสภาวะว่า เมื่อทำลงไปแล้ว สิ่งที่ทำนั้นถือคุณทำให้จิตใจสบาย ปลอดภัย ปลอดภัย ผ่องใสไร้ความขัดเคือง

ข. เกณฑ์ร่วม

๒. ใจมีโนธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำนั้น ตนเองติเตียนตนเองไม่ได้ ไม่เสียความเคารพตน

๓. นักปราชญ์หรือวิญญูชนยอมรับ ชื่นชมสรรเสริญ

๔. ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ได้ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน เป็นประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

เมื่อพิจารณาโดยใช้ทั้งเกณฑ์หลักและเกณฑ์ร่วมแล้ว มีความมั่นใจว่า กรรมที่ทำลงไปนั้นมีกุศลเจตนาเป็นฐานรองรับ ชีวิตจิตใจของตนเองก็ผ่องใสตลอดเวลา ไม่ขัดกับมโนธรรมของตนเอง นักปราชญ์สรรเสริญและไม่เป็นการเบียดเบียนใครๆ เมื่อมั่นใจได้เช่นนี้ ก็ไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะต้องเดือดเนื้อร้อนใจ

ความสรุป

คำว่า “สังสารวัฏ” แปลว่า วงเวียนแห่งการเวียนว่าย หมายถึงโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้เต็มไปด้วยรูปแบบชีวิตหลากหลาย บางพวกเกิดในครรภ์(ชลาพุชะ)คลอออกมาเป็นตัว เช่น คน โค บางพวกเกิดในไข่(อณทชะ) ไข่เป็นฟองก่อนแล้วฟักเป็นตัว เช่น นก ไก่ บางพวกเกิดในถ้ำโคล(สังเสทชะ) เกิดในของขึ้นและหมักหมมเน่าเปื่อยขยายแพร่ออกไปเอง เช่น กิมิชาติ(หนอน) บางพวกเกิดผุดขึ้นเต็มตัวในทันใด(โอปปาติกะ) สัตว์แต่ละประเภท สัญชาตญาณเอาตัวรอดและมีวิธีการดำรงชีวิตแตกต่างกันออก ความจำเป็นเบื้องต้นก็คือการเอาชีวิตให้รอด ทำให้ชีวิตเดินต่อไปได้ วิธีการที่จะเอาชีวิตให้รอดก็มีแตกต่างหลากหลาย ดีบ้าง เลวบ้าง สัตว์ประเภทหนึ่งเกิดมาเป็นอาหารของสัตว์อีกประเภทหนึ่ง ข้อนี้นี้เป็นวัฏจักร กล่าวเฉพาะในโลกมนุษย์ ประเด็นเกี่ยวกับศีล ๕ ความดีบางกรณีทำให้ชีวิตติดขัด ความชั่วบางกรณีทำให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ตามสมควรแก่อัธภาพ (เช่นกรณีพยายามที่จะรักษาศีลข้อปาณาติบาต เวรมณีสิกขาบททำให้สมบุรณ์บริบูรณ์ มิให้ขาดตกบกพร่องของชาวผู้มีอาชีพเป็นชาวประมง) ถ้าม

ว่า “ชาวประมงมีสิทธิเป็นคนดีหรือไม่ ? พวกเขาสิทธิที่จะได้ไปสวรรค์ บรรลุนิพพานเหมือนคนที่ทำอาชีพอื่นหรือไม่ ?” ตอบโดยไม่ต้องลังเลว่า “มีสิทธิแน่นอน”

ข้อมูลที่สนับสนุนคำตอบนี้ให้หนักแน่นยิ่งขึ้นก็คือ คำสมาทานศีล ๕ (คำขอศีล) ที่ว่า “มยัง ภันฺเต วิสุง วิสุง รักขณฺตถายะ ติสฺรณฺนะ สหะ ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ” แปลว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอศีล ๕ พร้อมกับสฺรณะ(ไตรสฺรณะคือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) เพื่อรักษาแยกๆ กัน

ประเด็นสำคัญอยู่ที่คำว่า “เพื่อรักษาแยกๆ กัน” หมายถึงว่า รักษาศีล ๕ ข้อแยกๆ กันไป บางข้อรักษาได้สมบูรณ์บริบูรณ์ บางข้อขาดตกบกพร่องขึ้นอยู่กับฐานะหน้าที่ของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ค้าข่อมจะทำให้รักษาศีลข้อมุสาวาทา เวรมณีสิกขาบทให้สมบูรณ์บริบูรณ์ยากสักหน่อย แต่ก็สามารถรักษาศีลข้ออื่นๆ ได้ เป็นชาวประมงข่อมจะทำให้รักษาศีลข้อปาณาติปาตา เวรมณีสิกขาบทให้สมบูรณ์บริบูรณ์ยากสักหน่อย แต่ก็ไปเน้นรักษาข้ออื่นได้ ศีลข้อไหนขาดก็ขาดไป ศีลข้ออื่นยังคงรักษาได้อยู่ นี่คือการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเป็นคนดี มีสิทธิได้สวรรค์ได้นิพพานเหมือนคนอื่นเขา

ท้ายที่สุด มีข้อพิจารณาสำหรับส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเราทั้งหลาย ที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึกดี ขณะชีวิตดำเนินไป ไม่มีลุ่มหลงมัวเมา ทุกขณะจิตได้ยินอดีต มองเห็นปัจจุบัน และสัมผัสอนาคตได้ตลอด ชีวิตดำเนินไปอย่างสมดุล “ไม่มีการหลุดแม้แต่เสี้ยวขณะเดียว” นี่คือนิพพานชีวิต ให้ถือตามที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

น ตัง กัมมัง กตัง สาธุ	ยัง กัตวา อนุตฺตปฺปติ
ยัสสะ อัสสุมุโข โรทัง	วิปากัง ปฏิวเสวติ
ตัญจะ กัมมัง กตัง สาธุ	ยัง กัตวา นานุตฺตปฺปติ
ยัสสะ ปตีโต สุขโน	วิปากัง ปฏิวเสวติ.

บุคคลทำกรรมใดแล้ว ข่อมเดือนร้อนใจในภายหลัง มีหน้าชุ่มด้วยน้ำตา ร้องไห้ เสวยผลกรรมที่ทำนั้นไม่ดี บุคคลทำกรรมใดแล้ว ไม่เดือนร้อนใจในภายหลัง มีจิตเอิบอิมดีใจ เสวยผลกรรมที่ทำนั้นแลดี